

HARAKATLI O'YIN HAQIDA ASOSIY TUSHUNCHA

TMC institute, 23-101-guruh

*Talaba: **Qurbonova Shodiya Rahmatilla qizi***

Fan: Maktabgacha ta'limda o'yin texnologiyalari

*Ustoz: **Eshmamatova Sitora***

Annotatsiya: Ushbu mustaqil ishda maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishida harakatli o'yinlarning tutgan o'rni va ahamiyati yoritilgan. Maqolada harakatli o'yinlarning mazmuni, asosiy turlari, pedagogic vazifalari hamda ularni tashkil etish metodikasi tizimli ravishda bayon etilgan. Harakatli o'yinlarning bolaning jismoniy rivojlanishi, psixik jarayonlari, emotsional barqarorligi va ijtimoiy moslashuviga ijobiy ta'siri ilmiy nuqtayi nazaridan tahlil qilingan. Shuningdek, o'yin jarayonida shakllangan jamoaviylik, mustaqillik, intizom va qoida asosida harakat qilish labi fazilatlarning tarbiyaviy ahamiyati ochib berilgan. Mazkur ish tarbiyachilar uchun metodik qo'llanma sifatida xizmat qilib, harakatli o'yinlarni to'g'ri tanlash va samarali tashkil etish bo'yicha amaliy tavsiyalarni taqdim etadi.

Tayanch so'zlar: Harakatli o'yin, jismoniy tarbiya, bolalar rivojlanishi, motorika, koordinatsiya, psixologik rivojlanish, pedagogik jarayon, o'yin metodikasi, jamoaviylik, tezkorlik, chaqqonlik, muloqot ko'nikmalari.

Kirish

Maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishida harakatli o'yinlar alohida o'rin tutadi. Harakatli o'yin – bu Bolani jismoniy, aqliy, emotsional va ijtimoiy rivojlantiruvchi, maqsadga yo'naltirilgan, qoidaga asoslangan faoliyat bo'lib, u bolaning tabiiy ehtiyojini qondiradi. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida jismoniy tarbiya mashg'ulotlarining mazmuni aynan harakatli o'yinlar orqali boyitiladi, samaradorligi oshiriladi.

Zamonaviy pedagogika tadqiqotlariga ko'ra, harakatli o'yinlar bola organizmini chiniqtiradi, mushaklar tizimini mustahkamlaydi, nafas olish va yurak-qon tomir faoliyatini yaxshilaydi, shuningdek, bola harakterida qat'iyat, jasurlik, mustaqillik, jamoada ishlash kabi fazilatlarni shakllantiradi. Shu boisdan, maktabgacha yoshdagi bolalar bilan ishlash metodikasida harakatli o'yinlar eng asosiy tarbiyaviy vositalardan biri sifatida qaraladi.

Mazkur maqolada harakatli o'yinlarning mazmuni, turlari, o'tkazish shartlari, bolalar rivojlanishiga ko'rsatadigan ta'siri va pedagogik ahamiyati keng yoritiladi.

Asosiy qism

1. Harakatli o'yin tushunchasi va uning mohiyati

Harakatli o'yin – bu bolalarning harakat faoliyatiga asoslangan, ma'lum qoidalar asosida tashkil etiladigan, jismoniy rivojlanish bilan birga aqliy va ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantiruvchi o'yin turidir. Harakatli o'yinlarda yugurish, sakrash, uloqtirish, muvozanat saqlash, koordinatsion harakatlar asosiy o'rinni egallaydi.

2. Harakatli o'yinlarning asosiy vazifalari

Harakatli o'yinlar bir vaqtning o'zida bir nechta vazifani bajaradi:

- a) Jismoniy rivojlanish vazifasi
 - Tezkorlik, chaqqonlik va epchillikni oshiradi.
 - Mushaklar tizimini mustahkamlaydi
 - Koordinatsiya va muvozanatni rivojlantiradi
 - Nafas olish va qon aylanish faoliyatini yaxshilaydi
- b) Psixologik rivojlantirish vazifasi
 - Diqqatni jamlashni o'rgatadi
 - Do'stlik, ahillik, hamkorlikni rivojlantiradi
 - Qoidalariga amal qilishni o'rgatadi
 - Mas'uliyat, halollik va intizomni kuchaytiradi
- 3. Harakatli o'yinlarning turlari

Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun harakatli o'yinlar quyidagi turlarga bo'linadi:

a) Yugurish asosidagi o'yinlar

Masalan: "Quvlashmachoq", "Kim tezroq?", "Oq terakmi, ko'k terak".

b) Sakrash asosidagi o'yinlar

Masalan: "Quyunchalar sakrashi", "Halqaga sakra".

c) Muvozanat va koordinatsiya o'yinlari

Masalan: "Bir oyoqda turgan turna", "Chiziq bo'ylab yurish".

d) To'p bilan o'yinlar

Masalan: "To'pni olib qoch", "Nishonga tekiz".

e) Jamoaviy o'yinlar

Masalan: "Arqonni tortish", "Estafeta o'yinlari".

4. Harakatli o'yinlarning ahamiyati

a) Jismoniy ahamiyati

Harakatli o'yinlar bolalarning tana holatini to'g'irleydi, mushaklarni teng rivojlantiradi, harakat madaniyatini shakllantiradi. Yurak faoliyati normallasadi, immunitet kuchayadi.

b) Psixik rivojlanishdagi ahamiyati

O'yinlar Bolani diqqatli bo'lishiga, vaziyatni tez tahlil qilishga, boshqalarning harakatlariga moslashishga o'rgatadi. Shuningdek, harakatli o'yinlar orqali bola o'z xatti-harakatiga nazorat o'rnatadi.

c) Ma'naviy va axloqiy ahamiyati

O'yinlar jarayonida bolalarda halollik, do'stlik, qoida va tartibga bo'ysunish, sabr-toqat, boshqalarga hurmat kabi fazilatlar shakllanadi.

5. Harakatli o'yinlarni tashkil etish metodikasi

Harakatli o'yinlarni to'g'ri tashkil qilish pedagogdan quyidagi metodik yondashuvlarni talab etadi:

- O'yin mazmuni yoshga mos bo'lishi kerak
- O'yin qoidalari bolalarga soda va ravshan tushuntiriladi
- Maydoncha xavfsiz bo'lishi zarur

- Har bir bola faol ishtirok etishi ta'minlanadi
- O'yin davomida pedagog kuzatuvchi emas, balki tashkilotchi bo'lishi kerak.

- O'yin yakunida qisqa tahlil o'tkaziladi

Bu talablarning barchasi o'yin jarayonining samarali o'tishini ta'minlaydi.

Muammo va yangiliklar

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida harakatli o'yinlarni to'liq va sifatli tashkil etish har doim ham ta'minlanmaydi. Ba'zi bog'chalarda o'yin maydonchalarining yetishmasligi, tarbiyachilarning metodik bilimlari kamligi, o'yin turlarining bir xil takrorlanishi, bolalarning faol ishtirokini to'liq yo'lga qo'yilmaganligi kabi muammolar uchraydi.

So'nggi yillarda harakatli o'yinlarni modernizatsiya qilish bo'yicha yangi metodikalar ishlab chiqilmoqda. Interfaol o'yin elementlari, sensor rivojlanishga mo'ljallangan o'yinlar, innovatsion o'yin jihozlari, STEAM yondashuvi asosidagi harakatli topshiriqlar joriy etilmoqda. Shuningdek, har bir yosh guruhiga mos rivojlantiruvchi harakatli o'yinlar to'plami yangidan ishlab chiqilib, tarbiyachilar faoliyatiga tavsiya etilmoqda.

Xulosa

Harakatli o'yinlar maktabgacha ta'lim jarayonining ajralmas qismi hisoblanadi. Ular bolaning jismoniy, psixologik, emotsional va ijtimoiy rivojiga kuchli ta'sir ko'rsatadi. To'g'ri tashkil etilgan harakatli o'yin bolani sog'lom, faol, mustaqil, jamoada ishlay oladigan shaxs sifatida tarbiyalaydi. Shuning uchun har bir tarbiyachi o'yinlarni tanlash, o'tkazish va tahlil qilish jarayonlariga mas'uliyat bilan yondashishi lozim.

Harakatli o'yinlar yordamida bola nafaqat sog'lom ulg'ayadi, balki o'zini anglashi, boshqalar bilan muloqot qilishi, o'z xatti-harakatlarini boshqarishi va jamoaning teng a'zosi sifatida shakllanishi ta'minlanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Maktabgacha ta'lim metodikasi bo'yicha o'quv qo'llanma
2. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi materiallari
3. Jismoniy tarbiya metodikasi bo'yicha ilmiy maqolalar
4. Pedagogika va psixologiya asoslari
5. Bolalar harakatli o'yinlar to'plami, 2023.